

Ο Αλέξανδρος εξερευνά τον Ινδικό Ωκεανό με υποβρύχιο. Μικρογραφία γαλλικού χειρογράφου του 15ου αι. εμπνευσμένη από το «Μυθιστόρημα του Αλεξάνδρου» (Βρετανική Βιβλιοθήκη)

ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΙΝΗΣ ΚΟΥΖΕΛΗ

Το μπεστ σέλερ του Μεγαλέξανδρου

Το μυθιστόρημα για τη **ζωή του μακεδόνα στρατηλάτη** που αγάπησε και διάβασε ο κόσμος της **Ρωμαϊκής Εποχής** και του **Μεσαίωνα** σε μια **ευανάγνωστη μελέτη** από τη **γαλλίδα** ελληνίστρια Κορίν Ζουανό

Ε ακουστό βασιλόπουλο, ακαταπίοντα δραστήριος, σοφός ηγέτης, επινοητικός στρατηλάτης, ανίκητος πολεμιστής, πανούργος κοσμοκράτορας και βελούδινος κατακτητής, ο Μέγας Αλέξανδρος ήταν ο ιδεώδης χολιγουντιανός πρωταγωνιστής χίλια χρόνια και πλέον προτού εμφανιστεί το σελιλόνι. Το κοινό της Ρωμαϊκής Εποχής και του Μεσαίωνα δεν τον απόλαυσε μεν στη μεγάλη οθόνη, ψυχαγωγήθηκε όμως δέοντως με τον περιπετειώδη βίο και τα εκπληκτικά κατορθώματά του σε ένα μυθιστόρημα το οποίο, παραδομένο σε αρκετές διασκευές και μεταφρασμένο σε περισσότερες από τριάντα γλώσσες – λατινικά, αρμενικά, εβραϊκά, σουριακά, αιθιοπικά, κοπτικά, περσικά, τουρκικά, αλβανικά, σερβικά, βουλγαρικά, πολωνικά αλλά και ισπανικά, φλαμανδικά, προβηγκιανά, γερμανικά, αγγλικά, δανικά, σουηδικά και ρωσικά μεταξύ άλλων – δεν είναι αναχρονισμός να πούμε ότι ήταν το μπεστ σέλερ του ρωμαϊκού και μεσαιωνικού κόσμου.

Το δημοφιλές **Μυθιστόρημα του Αλεξάνδρου** αφηγείται τα ταξίδια του

Αλεξάνδρου σε τόπους εξωτικούς, παραθέτει επιστολές που εκείνος ανταλλάσσει με τους οικείους αλλά και τους αντιπάλους του, αναπλάθει τους εμπνευσμένους λόγους του προς το στράτευμά του και τις αθάνατες ρήσεις του, ένα ποικίλο και πολύμορφο υλικό που ικανοποιεί όλα τα αναγνωστικά γούστα.

Πλάσμα ξεχωριστό, με εμφάνιση και ορμή άγριου λιονταριού, ο Αλέξανδρος μικρός παίζει τον στρατηγό, Εφίβος, στους Ολυμπιακούς Αγώνες νικά όλους τους συναγωνιστές του. Στα νεανικά του χρόνια, ήδη σοφός, αποστομώνει τον δασκάλό του Αριστοτέλη και δίνει μαθήματα

ηθικής στους γονείς του, τον Φίλιππο και την Ολυμπιάδα. Έχει δυνάμεις υπερφυσικές και μυστηριώδεις που μαγεύουν και καθυποτάσσουν όλα τα ζωντανά πλάσματα – εξημερώνει τον ανθρωποφάγο Βουκεφάλα μόνο με τη χροιά της φωνής του. Είναι ατρόμητος, οι θεοί τον αγαπούν.

Παθιασμένος εξερευνητής, ο Αλέξανδρος φτάνει σε δάση με δέντρα που ξεστομίζουν χρησμούς, συναντά ομιλούντα πουλιά σε πολύχρωμα βουνά και μάχεται ορδές τεράτων με χέρια σαν πριόνια και σιφές σκύλου.

Σχεδιάζει και χτίζει μια πόλη που οι οίονοί της προβλέπουν ρήμη τεράστια και οργώνει την Αλεξάνδρεια με

κανάλια, αγωγούς και ένα σύστημα ύδρευσης που καμιά πόλη δεν είχε.

Οι σύγχρονοί του αναγνωρίζουν την υπεροχή του και του στέλνουν διαμαντένια στεφάνια, ράβδους χρυσού και άλλα δώρα λαμπρά.

Όταν φτάνει στην Ινδία συναγωνίζεται τους γέροντες Γυμνοσοφιστές με τις έξυπνες ερωτήσεις του: «Ποιοι είναι περισσότεροι, οι ζωντανοί ή οι νεκροί; Τι πρέπει να κάνει κάποιος για να γίνει θεός; Πόσο χρόνο είναι καλό να ζουν οι άνθρωποι;».

Οξύνους και ετοιμόλογος, εκστομίζει ευφρείς ατάκες που καταλήγουν σε συλλογές γνωμικών και αποφθεγμάτων: «Ένας λύκος,

ακόμα και μόνος του, δεν φοβάται ένα κοπάδι πρόβατα» απαντά όταν τον ενημερώνουν ότι ο Δαρείος έχει τριακόσιες χιλιάδες άντρες υπό τις διαταγές του και σε μια γριά που καλλοπίζεται λέει: «Αν το κάνεις για να τραβήξεις την προσοχή των ζωντανών, απάτσοι· αν είναι για τους πεθαμένους, βιάσου».

Τα θαυμαστά επεισόδια του Αλεξάνδρου βίου που αφηγείται το **Μυθιστόρημα του Αλεξάνδρου** δεν έχουν τελειωμό. Η ιστορία της παράδοσης του ίδιου του **Μυθιστορήματος** είναι περίπλοκη. Γράφτηκε πιθανόν στις αρχές της ελληνιστικής εποχής ή, πιθανότερο, κοντά στον 3ο αι. – η χρονολόγησή του μέσα σε αυτό το διάστημα των έξι αιώνων παραμένει αβέβαιη. Ο συγγραφέας του, άγνωστος. Παλαιότερα εθεωρείτο έργο του Καλλισθένη του Ολύθιου. Σήμερα αποδίδεται σε έναν ανώνυμο δημιουργό, τον αποκαλούμενο Ψευδο-Καλλισθένη.

Στη μελέτη της **Το μυθιστόρημα του Αλεξάνδρου, Γέννηση και μεταμορφώσεις** (ΜΙΕΤ, 2015), η Κορίν Ζουανό, καθηγήτρια Ελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας στο Πανεπιστήμιο της Καν, με ειδικό ενδιαφέρον για **Συνέχεια στη σελίδα 4**

Ο θαυμαστός βίος του Αλεξάνδρου

Συνέχεια από την 1η σελίδα

τη μυθολογία στα χρόνια του Βυζαντίου, παρουσιάζει πέντε ελληνικές διασκευές του *Μυθιστορήματος* του Ψευδοκαλλιθένη και επιχειρεί να οργανώσει τα ευρήματα των φιλολογικών ερευνών σε μια συνθετική μελέτη που αναδεικνύει τα διακείμενα του έργου, την πρόσληψή του και τις επιδράσεις του στη λογοτεχνία του ευρωπαϊκού Μεσαίωνα και την εναρμόνισή του μύθου του Αλεξάνδρου ως μυθολογικού ήρωα με την κυρίαρχη ιδεολογία και τις αξίες κάθε εποχής.

Στην Αίγυπτο, όπου γράφεται η αρχαιότερη ελληνική διασκευή, ο Αλέξανδρος της Μακεδονίας αποκτά φαραωνική καταγωγή ως γιος του εξόριστου φαραώ Νεκτανεβίου που κατέφυγε στη Μακεδονία και αποπλάνησε εκεί την Ολυμπιάδα ή, ακόμα καλύτερα, γίνεται γιος του Αμμωνα, του θεού των Αιγυπτίων. Ο θάνατός του περιγράφεται με όρους αποθέωσης, όπως των ρωμαίων αυτοκρατόρων: Σκοτάδι απλώνεται όταν ξεψυχή ο Κατακτητής, ένα αστέρι κι ένας αετός κατεβαίνουν από τον ουρανό και ξαναβγαίνουν στη συνέχεια μαζί με ένα άλλο αστέρι, τον Αλέξανδρο.

Στη βυζαντινή διασκευή β (π. 5ος αι.) ο Αλέξανδρος, σεμνότερος και ηθικότερος, χριστιανοποιείται και τα χωρία για παγανιστικές τελετουργίες απαλείφονται.

Αντί των Ολυμπιακών Αγώνων στη διασκευή ε (π. 7ος-8ος αι.) συναγωνίζεται, όπως οι βυζαντινοί αυτοκράτορες, στις αρματοδρομίες ενώ ο συγγραφέας της διασκευής στέλνει τον Αλέξανδρο ως την Ιερουσαλήμ. Ιστορίες από τη Βίβλο εισβάλλουν στη διασκευή λ (μετά τον 8ο αι.), όπου ο Αλέξανδρος κυνηγά ως τις εσχατιές του κόσμου τους μιραούς λαούς Γωγ και Μαγώγ και τους φυλακίζει πίσω από μπρούτζινες πόρτες.

Με σημείο εκκίνησης τη διασκευή α, η Ζουανό επιχειρεί να τιθασεύσει το πολυταίκιλο υλικό. Στο πρώτο μέρος, πραγματεύεται μεθοδικά τα ζητήματα της χρονολόγησης και της πατρότητας του *Μυθιστορήματος*, εντοπίζει βασικούς θεματικούς άξονες και σταθερά στοιχεία του νέου μύθου του Αλεξάνδρου ως τρομερού παιδιού, ιδανικού βασιλιά και μυθικού κατακτητή στα πέρατα του κόσμου. Στο δεύτερο μέρος, συγκρίνει τις μεταγενέστερες βυζαντινές διασκευές β, γ, λ και την τολμρότερη όλων, από πλευράς ευρηματικότητας και πρωτοβου-

λιών, διασκευή ε με την α και διερευνά τις σχέσεις τους με τη βιβλική, τη ρωμαϊκή και τη βυζαντινή παράδοση.

Γραμμένο στη δημόσια κοινή, το έμμετρο *Μυθιστόρημα του Αλεξάνδρου* φανερώνει πως δεν αγνοεί τα ιστορικά κείμενα του Διόδωρου, του Κίντου Κούρτιου, του Ιουστίνου, τον *Βίο* του Πλουτάρχου και την κλασική παράδοση αλλά επεκτείνει την ιστορική αφήγησή ως τα όρια της μυθολογίας του φανταστικού ενσωματώνοντας, με όρους θα λέγαμε σήμερα μεταμοντέρνους, στοιχεία από την ομηρική παράδοση, επεισόδια από τις τραγωδίες του Αισχύλου και του Σοφοκλή και μύθους από τον Αίσωπο, ολόκληρες επιστολές από ένα δημοφιλές επιστολικό μυθιστόρημα για τον Αλέξανδρο της ελληνιστικής εποχής, ρητορικούς λόγους από σχολικές ανθολογίες, καταλόγους πόλεων και αυτόνομες διηγήσεις.

Η Κορίν Ζουανό έχει μελετήσει συστηματικά τη βιογραφία και τον μύθο, τις αρχαιοελληνικές ραψωδικές αφηγήσεις και τα ελληνιστικά μυθιστορήματα και τα στερεότυπα του ήρωα στην ελληνική γραμματεία από τον Αχίλλεα ως τον μεσαιωνικό Διγενή Ακρίτα. Η φιλολογική, ιστορική και κοινωνι-

Η Ολυμπιάδα δέχεται επιστολές του Αλεξάνδρου. Μικρογραφία από περσικό κώδικα του 14ου αιώνα που περιέχει το «Μυθιστόρημα του Αλεξάνδρου» (Ελληνικό Ινστιτούτο Βενετίας)

ολογική πληροφορία που δίνει σε τούτη την αναλυτική μελέτη είναι εντυπωσιακή. Στα ακριβή ελληνικά της Μαρίας Λουκάκη, που μετέφρασε το κείμενο, και της Αναστασίας Καραστάθη, που το

επιμελήθηκε, η Ζουανό οργανώνει το υλικό της με τρόπο αποτελεσματικό και σαφηνεύει τον αναγνώστη με το σπάνιο χάρισμα να συνδυάζει το επιστημονικό με το λογοτεχνικό ύφος.